

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3. Vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

substantiam, nec oppositum est intelligibile. Et confirmatur: quia nisi esset Trinitas substantiarum, non esset Trinitas personarum: sed esset sola Trinitas relationum, ut sic, hoc est secundum esse, & non secundum personalitates quod a fidei doctrina alienum est, confitente quod alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti.

Li. 3. orth. fid. c. 6. ad fi.

Athanas. in symbo. suo fidei. Cyril. in cō. ci. Chalac. i. post epi. Cyril. ad Ioan. epi. Antioch.

Auctoritas ad hoc Auctoris est in prima parte, quaestione quadragesima, ubi dicitur artic. 3. in corp. proprietates personales non intelliguntur aduenire hypostasis diuinae quasi formae subiecto praexistenti, sed feruntur secundum ipsas hypostases: & in responsione ad secundum dicitur, paternitate non solum est Pater, sed quod seu hypostasis. Quid clarior? Et in quaestione nona, de potestate Dei, articulo quarto dicitur, persona diuina formaliter significatur distinctum subsistens in natura diuina.

Quod autem substantia magis sit formaliter personale, quam essentialiter, ex duobus patet, primo, quia persona in communi in formaliter suo significato includit subsistens, ut Auctor expresse dicit in dicto articulo dista quasi de potentia Dei, & patet ex definitione Boetii, quia in recto significat substantiam indiuiduam, hoc est substantiam primam, quam constat esse subsistens. Secundo, ex eo, quod subsistens in natura diuina, ut subsistens, habet rationem personae, quamuis incomplete ex eo namque quod etiam in natura diuina subsistens, quamuis communitur: induit quandam rationem personae appropinquando ad rationem personae, & habendo rationem personae incomplete, signum habetur, quod subsistere, quod habere rationem subsistentis magis conuenit formaliter personae, quam naturae, magis ergo est formaliter personale, quam essentialiter. Notanter autem dixi formaliter: quia radicaliter constat diuinam essentiam habere primo rationem subsistentis: ita quod si sic loqui licet personae diuinae mendicant substantiam ab essentia, & non e contra. Et secundum hoc saluatur differentia inter Deum, & creaturas, quod in creaturis natura mendicat subsistere ab hypostasi: non enim subsistit haec humanitas nisi per hypostasim: in diuinis vero deitas seipsa subsistit. Et ideo paternitas constituit hypostasim paternam, quia est eadem deitati: ita quod ex deitate habet quasi originaliter seu radicaliter, ex ipsa autem formaliter, quod subsistat, quod constituat hypostasim, quod est constituere subsistens hypostaticae.

Ex his autem patet, quid dicendum ad Durandum, quod suppositio, si quodammodo est vera, & quodammodo falsa: quoniam subsistere non uno modo dicitur, sed essentialiter vel personaliter: & si referatur ad subsistere essentialiter, vera est: si autem ad personale, falsa est: sunt enim in diuinis tres substantiae personales, sicut tres primae substantiae, sicut tres personae.

Ad rationem autem Durandi dicitur distinguendo, quod persona diuina per aliud est subsistens essentialiter, quia per essentiam & per aliud suppositum, quia per proprietatem personalem, sed per hoc idem, & subsistens personaliter, subsistit enim in persona, & essentialiter, quia est hic Deus, & personaliter, quia est haec persona. Et quum dicitur, subsistere dicitur esse secundum perfectissimum modum essendi, transeat, sed non valet, ergo non est per relationem diuinam, in quantum est forma personalis, sed bene valet, ergo non est per eam, in quantum est relatio, & similiter valet, ergo non per ad aliud se habere ut sic, cum quo stat, quod sit per ad aliud se habere, ut est forma hypostatica: similiter nihil obstat quod subsistatur, sed perfectissimus modus essendi est in se, non ad aliud, conceditur siquidem totum formaliter loquendo. Et dicitur, quod subsistere non dicitur

modum essendi ad aliud, formaliter loquendo: cum quo stat, quod dicitur modum essendi constitutum per ad aliud, non in quantum ad aliud, sed in quantum est forma hypostatica, ut latius in commentarijs primae partis tractatum est.

Ad auctoritatem Augustini dicitur, quod sicut substantia indiuidua, formaliter loquendo, non est ad aliud, sed ad se, & similiter persona non est ad aliud, sed ad se (nullus enim est persona aut substantia indiuidua ad aliud) ita subsistens est ad se, & non ad aliud. Et hoc solum in eodem Augustinus, ut patet ex discursu ipsius ex communibus Deo & creaturis. Et hoc est verissimum, ut patet exercendo haec: nulla enim res dicitur substantia indiuidua, aut hypostasis aut persona, aut subsistens, ad aliud. Sed sicut cum his stat, quod gratia materiae substantia indiuidua, & hypostasis, & persona in diuinis significat relationem non ad aliud, sed ut rem hypostaticam, ita stat quod subsistens, & substantia significat relationem, ut rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem, tertio allatam ex auctoritate Auctoris, iam dictum est.

Ex his quoque patet, quid dicendum sit ad rationem Durandi contra propositum: nam tota ratio consistit in hoc: per illud primo persona terminat dependentiam naturae assumptae per quod subsistit. Et ad hoc dicendum est iuxta dicta, quod si subsistit ita pro subsistere essentialiter, falsum assumitur: si autem stat pro subsistere personaliter, verum dicitur: sed arguens in primo sensu loquitur, & probat minorem eius: & ideo nihil contra Auctoris solam doctrinam concludit. Et haec responsio, data est non faciendo difficultatem in verbo dependentiae, quum Arguens dixit, terminat dependentiam naturae assumptae, quod ideo dico: quia dependentia non nisi inter causas, & effectum, ut sic, proprie saluari videtur: terminus autem assumptionis ut sic, nullam causalitatem ad naturam assumptam habet: alioquin tota Trinitas necessario esset terminus assumptionis: quia indiuidua est causalitas Trinitatis ad extra. Et hoc magis manifestat, quod persona diuina ratione proprietatis personalis (cuius non est secundum se causare) primo terminat assumptionem: & non ratione naturae, cuius est secundum se causare. Nam & personae diuinae ratione proprietatis personalis conuenit per se primo terminare naturam usque adeo, ut etiam natura diuina interminata quodammodo sit secundum se, & ad proprietatem personalem ultimo terminetur: intelligimus enim hunc Deum quasi interminatum, donec determinemus Patrem aut Filium aut Spiritum sanctum. Ex hoc igitur, quod personalitas diuina ipsam naturam diuinam terminat, ostenditur quod Verbum ratione suae personalitatis, primo terminat naturam assumptam: ut sic una Verbi persona terminet duas naturas, diuinam scilicet, & humanam, sicut subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, quamuis diuersimode. Omnia igitur consonant veritati doctrinae articuli huius, dicentis quod assumere terminatur conuenit primo personae, ita quod naturae non conuenit nisi ratione personae.

ARTICVLVS III.

Verum abstracta personalitate per intellectum, natura posse assumere.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod abstracta personalitate per intellectum, natura non possit assumere. Dicitur enim, quod natura conuenit assumere ratione personae:

ita stat quod subsistens, & substantia significat relationem, ut rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem, tertio allatam ex auctoritate Auctoris, iam dictum est.

Ex his quoque patet, quid dicendum sit ad rationem Durandi contra propositum: nam tota ratio consistit in hoc: per illud primo persona terminat dependentiam naturae assumptae per quod subsistit. Et ad hoc dicendum est iuxta dicta, quod si subsistit ita pro subsistere essentialiter, falsum assumitur: si autem stat pro subsistere personaliter, verum dicitur: sed arguens in primo sensu loquitur, & probat minorem eius: & ideo nihil contra Auctoris solam doctrinam concludit. Et haec responsio, data est non faciendo difficultatem in verbo dependentiae, quum Arguens dixit, terminat dependentiam naturae assumptae, quod ideo dico: quia dependentia non nisi inter causas, & effectum, ut sic, proprie saluari videtur: terminus autem assumptionis ut sic, nullam causalitatem ad naturam assumptam habet: alioquin tota Trinitas necessario esset terminus assumptionis: quia indiuidua est causalitas Trinitatis ad extra. Et hoc magis manifestat, quod persona diuina ratione proprietatis personalis (cuius non est secundum se causare) primo terminat assumptionem: & non ratione naturae, cuius est secundum se causare. Nam & personae diuinae ratione proprietatis personalis conuenit per se primo terminare naturam usque adeo, ut etiam natura diuina interminata quodammodo sit secundum se, & ad proprietatem personalem ultimo terminetur: intelligimus enim hunc Deum quasi interminatum, donec determinemus Patrem aut Filium aut Spiritum sanctum. Ex hoc igitur, quod personalitas diuina ipsam naturam diuinam terminat, ostenditur quod Verbum ratione suae personalitatis, primo terminat naturam assumptam: ut sic una Verbi persona terminet duas naturas, diuinam scilicet, & humanam, sicut subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, quamuis diuersimode. Omnia igitur consonant veritati doctrinae articuli huius, dicentis quod assumere terminatur conuenit primo personae, ita quod naturae non conuenit nisi ratione personae.

ita stat quod subsistens, & substantia significat relationem, ut rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem, tertio allatam ex auctoritate Auctoris, iam dictum est.

Super Quaestione 3. Articulus tertium.

Titulus articuli, quia in corpore articuli declaratur, pertransendus est, eo tamen pacto, ut post declarationem litterae amplius declaratur.

In

In corpore articuli duo sunt. Primo distinguitur, ac declaratur vnus terminus questionis. scilicet abstractio. Secundo, videtur quæstio vnica conclusione. Distinctio duplex in litera ponitur. Vna explicite de duplici modo, quo se habere potest intellectus ad diuina, vel cognoscendo Deum, sicuti est, vel cognoscendo Deum per modum ipsius intellectus. scilicet multipliciter & diuinitate. Altera implicite de duplici abstractione, vel ex parte rei, vnde fit abstractio, vel ex parte intellectus. In prima abstractio spectat ad primum modum cognoscendi rem. scilicet sicuti est: secunda autem abstractio spectat ad secundum modum cognoscendi rem. scilicet multipliciter & diuinitate, quod in re vni est. Iuxta primum membrum tam modi cognoscendi, abstractio dicitur, quod est impossibile aliquid abstrahi a Deo: quia omnia sunt ibi vni, salua distinctione personarum &c. Iuxta secundum modum tam cognoscendi, quam abstractionis dicitur, quod possibile est aliquid abstrahi a Deo, quia potest cognosci vnum, non cognoscendo aliud, ut patet de attributis, & proprietatibus personalibus.

¶ Nota hic, quod primus modus cognoscendi & abstractionis perspicitur impossibilis in diuinis, si videbis quare habet locum in creaturis, & in quibus. Quando enim in re inuenitur aliud & aliud esse siue in actu, siue in potentia, tunc inuenitur abstractio ex parte rei: nam album ab homine, & e contra abstrahere possumus ex parte rei, quia aliud est esse album, & aliud esse hominem. Formam quoque a materia, & e contra abstrahere possumus, quia aliud est materia, aliud enim est corpus, aliud anima. Animal quoque a rationali, & e contra abstrahere possumus: quia aliud est esse animal, aliud est esse rationale, quamuis in aliquo coincident in vnam rem, & simile est de alijs huiusmodi iudiciis. Et per oppositum si aliqua, quæ dicuntur plura, ita simpliciter coeant, vt nec actu, nec potentia distinctionem aliquam habeant, sed vna simplicissima res sit altioris ordinis æquiualens omnibus, non habet ibi locum abstractionis ex parte rei: quoniam abstractio ex parte rei distinctionem aliquam ex parte rei pro fundamento ipsius exigit: alioquin ex parte rei non se tenet, cum abstractio distinctionem quandam ita includat, vt sine distinctione non sit intelligibilis. Eo namque ipso quod abstractio, distingo, vel distinctionem suppono, & propterea si ex parte rei est abstractio, ex parte rei supponitur distinctio. Vnde, quia Deus est simplicissima res altissimi ordinis omnia præhabens in sua vnica reali & formali, ideo nulla ibi ex parte rei potest fieri abstractio, salua tamen personarum distinctione. Nec propterea censenda est fictitia abstractio ex parte intellectus tantum, quoniam talis abstractio licet non habeat in re distinctionem sibi correspondentem, habet tamen alterius rationis fundamentum in re, scilicet distinctiōnem rei virtualiter præhabentis huiusmodi distinctionem. Et vt vnico verbo dicatur, abstractio ex parte rei & abstractio ex parte intellectus tantum differunt sicut effectus ex causa vniuoca, & ex causa æquiuoca, quoniam in prima, distinctio abstractionis est ex distinctione inuenta in re: in secunda vero distinctio abstractionis est, non ex distinctione inuenta in re, sed ex re virtualiter conueniente huiusmodi distinctionem. In nulla igitur huiusmodi abstractionum est mendacium, sed vtraque vere fulta, quamuis differenter ex parte rei.

¶ Et per hoc patet titulus articuli, sub quali abstractione veritur in dubium, cum queritur, an abstracta personalitate. Patet enim, quod de abstractione ex parte intellectus tantum est quæstio, quoniam personalitas & deitas nullo modo distinguuntur ex natura rei, sed est ibi vna simplicissima res, vnus in se simplicissima adeo excessiva rationis formalis, vt habeat formaliter & propria deitatis & propria personalitatis & propria substantia & propria relationis: & propterea virtualiter dicitur continere talium distinctionem, quod abufiue ab alijs vocatur distinguere formaliter ex natura rei. Sed his omisissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, quous modo exprimitur, dupliciter potest titulus articuli vnus intelligi. Primo, vt abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, vt abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & precipue terminatiue. Si vero abstractio fiat solū ab actu incarnationis, sensus est, an existente Deo, sicut est. Vno in substantia & vno in personis, possit hic Deus, in quantum hic Deus semetipsum, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritus sancti assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari videtur, & ab auctore hic tractatur in secundo autem tangi quidem inuenio a Auctore aliquo modo, sed ordinate discuti, minime. Absoluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literam: & deinde in secundo tractanda est sententia. Hæc de primo.

¶ Quod ad secundum, conclusio responsiua quæstio affirmatiue est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumens. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum iustificiter manifestatur.

¶ In responsione ad primum dubium, nouitiorum occurrit circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non valet consequentia, In natura intellectuali est subsistens, ergo persona, vt patet ex antedictis. Nam hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

¶ Ad hoc dicitur, quod in litera non inferitur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circumscriptis alijs inferitur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circumscriptis alijs subsistens in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc personata quod circumscriptio sic accipienda est, vt apponat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc nunc.

¶ In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu vna personalitas Dei, vt Iudæi intelligunt. Quoniam videtur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium, constat autem in Deo non esse quatuor personalitates, vnam absolutam, & tres relatiuas, vt abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantum, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quod abstractis per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritus sancti, remaneat vna personalitas: sed remanet tantum hic Deus subsistens, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quod dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo, considerando id quod de facto est: aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatem a quanto, consideramus quid conuenit quanto, & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, non remanet intelligenda in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solum remanet hic Deus, vt optime argumentum concludit. Alio modo considerando id, quod consequenter esset aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quod sphaera tangeret semetipsum planum in puncto, quod nunc de facto non videtur possibile cum hæc re non inueniantur, & quod quantumcumque quantum diuideatur, actualiter temper remaneret idem numerus, quod modo constat esse impossibile: quia saltem resolveretur incontinens. Et hoc modo abstractis

atur continere talium distinctionem, quod abufiue ab alijs vocatur distinguere formaliter ex natura rei. Sed his omisissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, quous modo exprimitur, dupliciter potest titulus articuli vnus intelligi. Primo, vt abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, vt abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & precipue terminatiue. Si vero abstractio fiat solū ab actu incarnationis, sensus est, an existente Deo, sicut est. Vno in substantia & vno in personis, possit hic Deus, in quantum hic Deus semetipsum, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritus sancti assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari videtur, & ab auctore hic tractatur in secundo autem tangi quidem inuenio a Auctore aliquo modo, sed ordinate discuti, minime. Absoluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literam: & deinde in secundo tractanda est sententia. Hæc de primo.

¶ Quod ad secundum, conclusio responsiua quæstio affirmatiue est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumens. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum iustificiter manifestatur.

¶ In responsione ad primum dubium, nouitiorum occurrit circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non valet consequentia, In natura intellectuali est subsistens, ergo persona, vt patet ex antedictis. Nam hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

¶ Ad hoc dicitur, quod in litera non inferitur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circumscriptis alijs inferitur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circumscriptis alijs subsistens in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc personata quod circumscriptio sic accipienda est, vt apponat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc nunc.

¶ In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu vna personalitas Dei, vt Iudæi intelligunt. Quoniam videtur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium, constat autem in Deo non esse quatuor personalitates, vnam absolutam, & tres relatiuas, vt abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantum, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quod abstractis per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritus sancti, remaneat vna personalitas: sed remanet tantum hic Deus subsistens, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quod dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo, considerando id quod de facto est: aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatem a quanto, consideramus quid conuenit quanto, & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, non remanet intelligenda in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solum remanet hic Deus, vt optime argumentum concludit. Alio modo considerando id, quod consequenter esset aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quod sphaera tangeret semetipsum planum in puncto, quod nunc de facto non videtur possibile cum hæc re non inueniantur, & quod quantumcumque quantum diuideatur, actualiter temper remaneret idem numerus, quod modo constat esse impossibile: quia saltem resolveretur incontinens. Et hoc modo abstractis

atur continere talium distinctionem, quod abufiue ab alijs vocatur distinguere formaliter ex natura rei. Sed his omisissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, quous modo exprimitur, dupliciter potest titulus articuli vnus intelligi. Primo, vt abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, vt abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & precipue terminatiue. Si vero abstractio fiat solū ab actu incarnationis, sensus est, an existente Deo, sicut est. Vno in substantia & vno in personis, possit hic Deus, in quantum hic Deus semetipsum, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritus sancti assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari videtur, & ab auctore hic tractatur in secundo autem tangi quidem inuenio a Auctore aliquo modo, sed ordinate discuti, minime. Absoluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literam: & deinde in secundo tractanda est sententia. Hæc de primo.

¶ Quod ad secundum, conclusio responsiua quæstio affirmatiue est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumens. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum iustificiter manifestatur.

¶ In responsione ad primum dubium, nouitiorum occurrit circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non valet consequentia, In natura intellectuali est subsistens, ergo persona, vt patet ex antedictis. Nam hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

¶ Ad hoc dicitur, quod in litera non inferitur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circumscriptis alijs inferitur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circumscriptis alijs subsistens in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc personata quod circumscriptio sic accipienda est, vt apponat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc nunc.

¶ In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu vna personalitas Dei, vt Iudæi intelligunt. Quoniam videtur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium, constat autem in Deo non esse quatuor personalitates, vnam absolutam, & tres relatiuas, vt abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantum, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quod abstractis per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritus sancti, remaneat vna personalitas: sed remanet tantum hic Deus subsistens, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quod dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo, considerando id quod de facto est: aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatem a quanto, consideramus quid conuenit quanto, & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, non remanet intelligenda in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solum remanet hic Deus, vt optime argumentum concludit. Alio modo considerando id, quod consequenter esset aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quod sphaera tangeret semetipsum planum in puncto, quod nunc de facto non videtur possibile cum hæc re non inueniantur, & quod quantumcumque quantum diuideatur, actualiter temper remaneret idem numerus, quod modo constat esse impossibile: quia saltem resolveretur incontinens. Et hoc modo abstractis

atur continere talium distinctionem, quod abufiue ab alijs vocatur distinguere formaliter ex natura rei. Sed his omisissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, quous modo exprimitur, dupliciter potest titulus articuli vnus intelligi. Primo, vt abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, vt abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & precipue terminatiue. Si vero abstractio fiat solū ab actu incarnationis, sensus est, an existente Deo, sicut est. Vno in substantia & vno in personis, possit hic Deus, in quantum hic Deus semetipsum, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritus sancti assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari videtur, & ab auctore hic tractatur in secundo autem tangi quidem inuenio a Auctore aliquo modo, sed ordinate discuti, minime. Absoluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literam: & deinde in secundo tractanda est sententia. Hæc de primo.

¶ Quod ad secundum, conclusio responsiua quæstio affirmatiue est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumens. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum iustificiter manifestatur.

¶ In responsione ad primum dubium, nouitiorum occurrit circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non valet consequentia, In natura intellectuali est subsistens, ergo persona, vt patet ex antedictis. Nam hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

p. p. q. 30. ar. 2.

n. cor.

D. in

Arct. huius quæst.

p. p. q. 40. ar. 2. tit. 3.

d. 5. g. ar. 3.

Ar. p. 2.

abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, remaneret una personalitas: quia. scilicet si non essent in Deo personalitates trium personarum, essentia divina esset una tantum persona absoluta, ut iudaei & philosophi in illis uolunt, & hoc intendit auctor in littera. Et ad euertendum mendacium, in talibus abstractionibus. non oportet respicere ad ueritatem eius, quod in re est, sed ad ueritatem eius, quod esset, hoc est ad ueritatem conditionalis super abstractione fundata, puta, si quantum esset sine naturalitate &c. si diuina natura esset sine Trinitate personarum &c. & sic de similibus. Veritas in huiusmodi conditionalium fugat mendacium ab abstractione. Et diligentius si cõreplaris fueris uerba litterae in rñsione ad primũ, iuenies ob dictũ duplicem modũ remanendi post abstractionẽ, scilicet de facto, uel consequenter, dictũ esse sub diffinitione, bis remanere in diuinis subsistens

D. 108.

vel personam abstractis personalitatibus de facto enim remanet subsistens: consequenter autem remaneret persona una. ¶ In responsione ad tertium dubium occurrit, quid intelligit auctor nomine abstractionis per modum resolutionis. Et est ratio dubij hinc inde ex hacmet responsione: quoniam ex principio huius responsionis apparet, quod abstractio per modum resolutionis est abstractio, qua aut uniuersale, aut particularibus, aut forma a materia abstrahitur: quoniam haec abstractio est de qua locutus est auctor in 1. par. q. 40. ar. 3. tum dixit, abstracta personalitate nihil manere, quod hic arguendo explicitẽ afferit, & respondendo exponit, quod uerum dictum est, loquendo de abstractione per modum resolutionis. Ex calce autem huiusmet responsionis apparet oppositum, dum dicitur, potest tñ aliquid eorum quae dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis. Ex his. n. uerbis clare hñ, quod abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo. Tunc sic. Abstractio per modum uniuersalis & particularis, & similiter per modum formae & materiae, habet locum in Deo: sed abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo. ergo abstractio per modum resolutionis non est abstractio, quia uniuersale a particularibus, aut forma, a materia abstrahitur. Assumptum probatur: quia secundum abstractionem uniuersalis a particularibus, Deus abstrahit a Patre, & Filio, & Spiritu sancto, ut ibidem auctor dicit, & secundum abstractionem formae a materia, communis spiratio abstrahit a patre. Unde abstractis personis, remanet Deus, & abstracta communi spiratione, remanet persona patris, quamuis secundum neutram abstractionem abstractis personalibus proprietatibus remaneat hypostasis, ut ibi dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, quod sermo litterae huius formaliter est intelligendus de abstractione resolutionis, & non de hac uel illa specie abstractionis resolutionis. Pro cuius intellectu considerandum est, quod quia resolutio compositioni opponitur, cuius signum est, quod uiaque quaeres in ea resolutur, ex quibus composita est, & quod ultimum in resolutione primum in compositione dicitur: ideo ubi nulla est compositio rerum uel intellectuum, ibi nulla resolutio formaliter, & proprie loquendo, locum habet. Compositionem autem intellectuum, dico, non ex parte intellectus tñ multipliciter intelligens simplicissimum, sed ex parte rei, qualis est compositio ex genere, & differentia, ubi non rerum, sed rationum compositio est, ex parte tamen rei: natura siquidem generis alia est a natura differentiae. Unde & separatae inueniuntur, quamuis in unam rem coeant, & propterea ex natura rei oritur distinctio & compositio intellectuum generis & differentiae, & consequenter resolutio, ita quod abstractio resolutionis continet sub se abstractionem generis a differentiis, & uniuersalis a particularibus, & formae a materia: quoniam in omnibus his proprie sumptis inuenitur compositio & resolutio rerum, uel intellectuum ex parte rei. Et quoniam in Deo nulla est compositio siue secundum rem, siue secundum rationem ex parte rei

tur solum relationibus, quas oportet esse simul. Alio modo se habet intellectus ad diuina, non quod quasi cognoscens Deum ut est: sed per modum suum, scilicet multipliciter & diuissim, id quod in Deo est unum. Et per hunc modum potest intellectus non intelligere bonitatem, & sapientiam diuinam, & alia huiusmodi, quae diuina essentialia attributa, non intellecta paternitate uel filiatione, quae dicuntur personalitates. Et sicut hoc abstracta personalitate per intellectum possumus adhuc intelligere naturam assumptam.

Ad primum ergo dicendum, quod quia in diuinis idem est quod est, & quod est, quicquid corũ, quod attribuitur Deo in abstracto, sicut se consideretur alijs circum-

ideo optime in littera dicitur, quod in Deo non habet locum abstractio resolutionis: ita quod hoc quod in calce huius rñsionis dicitur, est illudmet, quod dictum est in principio corporis huius articuli, quod intelligendo Deum, sicut est, non habet in eo locum abstractionis. In cuius signum in calce huius rñsionis contraponitur id,

quod in corpore articuli contrapositum est scilicet abstrahere ex parte intellectus tñ, multipliciter & diuissim intelligens quod simplex est. ¶ Ad id autem quod obijciatur ex prima parte, dicitur quod auctor hic loquitur de illa abstractione, de qua ibi locutus est: sed aliter, quia ibi locutus est de speciebus abstractionis resolutionis. scilicet uniuersalis a particularibus, & formae a materia, hic loquitur de ipsis in suo genere, scilicet abstractione resolutionis. Rursus ibi negat remanere personam admittendo in illa materia abstractionem non resolutionis, sed quasi ad modum

resolutionis: quoniam expressẽ ibi dicitur, quod ibi nec uniuersale, nec particulare, nec forma, nec materia inuenitur &c. hic negat non solum in illa materia, sed totaliter in diuinis habere locum abstractionem resolutionis proprie & formaliter sumptam. Quae constat non ob stare, si non resolutionis abstractio proprie & formaliter, sed ad modum, ad imitationem resolutionis abstractionis, in diuinis admittitur abstractio & uniuersalis a particularibus & formae a materia: utraque enim sic admissa continetur sub abstractione non resolutionis, sed ex parte intellectus tantum. Unde omnia consonant, & hac de quaestione hac in primo sensu.

¶ In secundo autem sensu, an scilicet abstractis personalitatibus ab actu incarnationis posset natura diuina assumere humanam, praenotanda sunt duo. Primum est quod ista abstractio intelligitur quo ad hoc tantum, quod est esse per se primo terminum assumptionis, ita quod quemadmodum in causando abstrahimus de facto a personis, non simpliciter, sed tanquam a per se primo ratione cauendi (quoniam diuina sunt opera Trinitatis, & diuina persona causant per se primo, in quantum sunt hic Deus, quia causant per se primo ratione naturae) ita stando in ista hypothesi, abstractio fieret a per se primo terminare assumptionem, ut scilicet personae non similes, sed ratione subsistens naturae, hoc est in quantum sunt hic Deus, per se primo terminarent assumptionem: sicut de facto per se primo illam causant, in quantum sunt hic Deus.

¶ Secundum est, quod disputatio & decisio quaestionis iuxta hunc sensum, non debet egredi ad aliquam conditionem, quae de facto non remanet in Deo stante huiusmodi abstractione, sed consequenter esset, ut in priori sensu concessum est, & debet stare infra limites earum conditionum, quae in Deo remanere de facto intelliguntur, stante huiusmodi abstractione. Et propterea quia abstrahendo personalitates a per se primo terminare assumptionem, non remanet personalitas per se primo terminans, sed remanet subsistentia naturae per se primo terminans, remanet hic Deus per se primo terminans: sicut modo de facto, hic Deus est per se primo cauans. & rursus quia personalitates non abstrahunt a secundario terminare assumptionem, sicut nec modo abstrahunt a secundario, hoc est per naturam causantem: quoniam oporteret personam per naturam terminare, sicut oportet modo per naturam causare: ideo secundum hoc procedendum est. Et dicendum est, quod Deus posset assumere naturam humanam, & terminaretur tunc ista assumptio per se primo non ad naturam diuinam, ut sic: sed ad indiuiduum naturae diuinum, hoc est ad subsistens in diuina natura, hoc est ad hunc Deum. Constat enim tantam esse differentiam inter diuinam naturam, ut naturam, & subsistens in natura diuinam, ut deitas nec genita, nec generans sit in mysterio Trinitatis, Deus autem sic generans & genitus, & a fortiori in mysterio incarnationis subsistens, ut subsistens terminaret, & non natura ut natura. Et quoniam subsistens in natura diuina habet rationem hypostasis seu personae, incomplete tamen, ut patet ex

superius

superius dicti: ideo si hic Deus primo terminasset assumptionem, esset unio non in natura, sed in persona seu hypostasi, cōplete tñ quò ad p se primo terminū. Qd̄ ideo addo, quia quò ad secundariū terminū esset ēē unio in p̄sona complete. nam sicut hic Deus nō inuenitur nisi P̄r & Filius & Spiritusfan-

ctus: ita tūc hic De- homo non inueniretur nisi Pater & Filius & Spiritusfanctus. Sicut enim nūc quicquid conuenit huic Deo ēē se, cōuenit Patri & Filio & Spiritusfancto: ita tūc esse hominem, quia cōueniret huic Deo ēē se, hoc est non ratione trium personarum, conueniret cuilibet personae diuinæ. Vt utendo hac ratione habere hoc potes ab auctore in art. 2. huius q. in responsione ad secundū, & sic unio terminata per se primo ad hunc Deum, terminaretur secundario ad omnes & singulas personas diuinās, ac per hoc cōsiderato utroque termino. s. primario & secundario humanae naturae assumptio personalitas propria, qua caret, suppleretur perfecte quò ad perfectam rationē personalitatis, qualem suppletionem non faceret primarius terminus assumptionis secundum se. Quocirca tam assumptio, quam unio huiusmodi si fieret, non esset omnino eiuſdem rationis cū assumptione & unione, quae facta est: esset enim p se primo ad subsistentes commune: quae vero facta est per se primo ad subsistentes, incommunicabile esset per se primo ad personam incomplete, quamvis excellentiorem omni persona creatā, quae facta est per se primo ad personam complete & iam excellentiorem omni persona creatā esset secundario ad omnes personas Trinitatis, quae facta est ita per se primo ad unam illarum, s. uerbum, quod nullo modo ad alias duas. Esset tamen eiuſdem rationis aequaliter, hoc est quò ad hoc, qd̄ esset unio similis unioni in persona, & iudicanda s̄m dicta de unione in persona, complete tamen. Et ad ostendendam hanc identitatem rationis in utraque unione, si fiat ad subsistentes in natura diuina, & si fiat per se primo ad personam auctorem in litera praesentis articuli disunctiue bis dixit subsistentiam uel personalitatem, & superius in q. 2. ut ibi expōsitum est, uisus est hypostasis, suppositus, & personae nomine communiter ad personam complete & incomplete. Vnde nullam uideo in hac materia distinctionem inter Auctoris doctrinam & Scot. in 3. senten. dist. q. 2. Cauendus tamen uidetur in re hac Duran. ibidem, quodlib. 4. non ut contrarius nobis, sed ut contrarius ueritati, & ignorantis propriam uocem, aut abutens uocabulis. Veritati quidem contrarius pro quantum negat sequi stante hac hypothesi omnes personas, s. Patrem & Filium & Spiritum sanctum incarnatas, quia erroneum est unam personam non posse incarnari sine alia. Nescio unde iste somnauit errorem hunc, stante illa hypothesi, cum euidenter pateat, quòd stante positione ista, oporteret personas diuinās ita concurrere ad incarnationem terminando mediante natura, sicut modo concurrunt cauando illam mediante natura. Sed con-

A stat modo uerum simpliciter, & absolute esse, qd̄ Pater causa- uer assumptionem illam, & similiter Filius causa- uer, & similiter Spiritus sanctus causa- uer: quia causant illam in quantum sunt hic Deus, ergo tunc esse: similiter uerum simpliciter, quòd Pater & Filius & Spiritus sanctus terminarent assumptionem illam, & consequenter quia causarent & terminarent, uere ac necessario dicerentur incarnati. Quomodo autē uocabulis abutatur, aut propriam uocem ignoret, non est praesentis propositi ostendere, ubi nō arguendi alios, sed exponendi D. Tho. prouincia assumpta est, ad ueritatis notitiam capeſendam, sicut sit cauum reddidisse lectorem.

tracta personalitate per intellectum, d̄r nihil remanere p modum resolutionis, quasi aliud sit qd̄ subijctur relationi, & aliud ipsa relatio: quia quicquid consideratur in Deo, consideratur ut suppositum subsistes. Potest tamen aliquid eorum, quae dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis, sed per modum iam dictum.

SED CONTRA est, quod Dionysius 2. c. de diu. no. in incarnationis mysterium dicit pertinere ad discretam theologiam, s̄m quā scilicet aliquid distinctum dicitur de diuinis personis. RESPON. Dicendum, qd̄ sicut dictum est, * assumptio duo importat, s. actum assumptis, & terminū assumptionis. Actus autem assumptis procedit ex diuina uirtute, quae cōis est tribus personis: sed terminus assumptionis est p̄sona, sicut dictum est: * & ideo id quod est actionis in assumptione, cōe est tribus personis: sed id quod pertinet ad rōnem termini, conueniunt uni p̄sonae, qd̄ nō alij. Tres nam personae fecerunt, ut humana natura uniretur uni p̄sonae filij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationem importaret abique termino, qui est persona.

Ab SECUNDO dicendum, qd̄ natura dicitur incarnata, sicut & assumens ratione personae, ad quam terminata est unio, sicut dictum est, * non autem prout est communis tribus personis.

D Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia sit incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest perfectione diuinae naturae, personae incarnatae.

Secundò probatur, quòd ad partem negatiuam, scilicet non quòd ad operationem: quia actus assumptis sit uirtute diuina communis tribus personis. Tertiò probatur, quòd ad partem affirmatiuam, scilicet quòd ad terminum: quia terminus est persona. Quarto manifestatur tota conclusio: quia tres personae fecerunt naturam uniri uni personae. Ex hac autem conclusionem & eius praebationem manifeste sequitur principaliter intentam conclusio tacita: nam ex eo quòd assumere importat utrumque, scilicet operationem & terminum, oportet utrumque inueniri in illo, de quo uere enuntiandum est assumere & non alterum tantum. Et quia in nulla persona diuina inuenitur utrumque, nisi in una tantum: ideo uni personae conuenit assumere sine alia assumente.

In responsione ad primum perspicere doctrinam datam in praecedenti articulo de quaestione nouiter mota, consonam esse auctori hic dicti quòd ratio illa, scilicet sicut essentia est communis & cetera, procedit ex parte operationis, & subiungenti, & sequitur conclusio, si solam illam operationem importaret assumptio abique termino, qui est persona. Vnde habes, quòd si assumptio non importaret personam pro termino, quòd assumptio esset communis tribus personis: sed in hypostasi seu ablati actione posita, assumptio non importaret personam pro per se primo termino. (de tali enim termino sermo est) sed hunc Deum, igitur in tali casu assumptio communis esset tribus personis secundum auctoris doctrinam.

¶ Super

In corp. ar.

3. dist. q. 5. ar. 1.

Enchir. 38. a. m. d. 10.

lib. 1. Orth. dist. 6.

Ca. 2. par. 1. a. medi. & ante med.

Art. 1. huius quest.

¶ Super Quaestio 3. Articulus quartus.

Art. 1. huius quest.

Art. 1. huius quest.